

Número 44 (juny 2020)

INICI / EL LLEGAT DOCUMENTAL DES DE LA PERSPECTIVA DE GÈNERE: IGUALTAT, DIVERSITAT I INCLUSIÓ

El llegat documental des de la perspectiva de gènere: igualtat, diversitat i inclusió

🚩 Versión castellana

</> Metadades

Remei Perpinyà Morera ⁱ

Professora titular
Universitat Autònoma de Barcelona. Escola Superior
d'Arxivística i Gestió de Documents

remei.perpinya@uab.cat

Remei Perpinyà Morera

DOI: <https://dx.doi.org/10.1344/BiD2020.44.17>

Citació recomanada

Perpinyà i Morera, Remei (2020). "El llegat documental des de la perspectiva de gènere : igualtat, diversitat i inclusió". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 44 (juny). <<http://bid.ub.edu/44/perpinya.htm>>. DOI: <https://dx.doi.org/10.1344/BiD2020.44.17> [Consulta: 12-06-2020].

Paraules clau: Biblioteques, Arxius, Patrimoni documental, Patrimoni bibliogràfic, Política cultural, Feminisme, Dones

Rebut: 20/04/2020. Acceptat: 20/04/2020.

1 Introducció

La darrera dècada ha conegut reivindicacions nombroses i diverses que exigeixen una presència més gran de la dona en el món de la cultura i que, especialment, reclamen el reconeixement i la visibilitat de la seva obra. Això comporta que la concepció tradicional dels arxius i les biblioteques, com a suposats santuaris de la veritat que conserven una memòria pretesament imparcial i objectiva, sigui qüestionada de forma oberta. Les recerques emergents respecte a això alerten que els fons documentals conservats representen una memòria més esbiaixada del que hom pensava. Els espais de memòria rarament han conservat, estudiat i difós les obres de les dones, cosa que ha fet gairebé invisible la seva contribució social. El resultat és que avui els arxius custodien només la memòria de les institucions oficials i dels homes de classe mitja i de raça blanca. Davant d'aquesta realitat cal plantejar el paper dels centres de memòria per a canviar aquesta situació. En aquest sentit, la introducció de la perspectiva de gènere en les institucions culturals contribuiria a combatre el biaix assenyalat.

En aquest context, la revista *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació* ha considerat oportú aprofundir en la gestió de la memòria al llarg de la història des de la perspectiva de gènere i de respecte a la diversitat. També vol reflexionar sobre el significat i l'impacte d'incorporar aquesta òptica en el tractament de la memòria col·lectiva, posant en valor aquelles intervencions que arreu del país o en altres contextos han fet visibles les aportacions de les dones en el patrimoni i la cultura. Aquestes temptatives presenten dos reptes importants: d'una banda, comporten repensar els valors d'allò que és arxivable en termes d'igualtat, diversitat i inclusió, i també canviar les polítiques d'ingrés de documents als arxius, les biblioteques i els museus a fi d'incorporar el llegat dels col·lectius oprimits i minoritzats; d'altra banda, impliquen incorporar la mirada feminista i la perspectiva de gènere interseccional en la tasca professional com a eina d'anàlisi que permeti conèixer, visibilitzar i afrontar les desigualtats entre homes i dones, encreuant-ho amb altres eixos de desigualtat, com la raça, l'etnicitat o la classe social.

Aquesta tribuna analitza algunes de les raons que expliquen el buit documental esmentat en els arxius i les biblioteques, davant del qual els col·lectius feminista i LGTBI han cercat estratègies al marge dels canals oficials per a fer visible la seva presència. En aquest marc, exposa algunes iniciatives que es duen a terme per a canviar la situació descrita.

2 Les raons d'una absència

Destacats professionals de l'arxivística, influïts per corrents de pensament postmodernista, han qüestionat la neutralitat i l'objectivitat dels arxius i han destacat que aquests són resultat de la memòria hegemònica (Cook, 2001). En conseqüència, ni els arxius són imparcials, ni els documents són la veritat, ni els arxivers són neutrals. Els arxius són, doncs, una construcció social (Ketelaar, 2012) i, tal com ens recorden Schwartz i Cook (2002), la seva objectivitat s'ha d'entendre en termes de "coneixement situat" o "perspectiva parcial". Constaten que els arxius són el reflex d'una societat patriarcal que ha arraconat o ignorat les dones: "Archives, since their very origins in the ancient world, have systemically excluded records about or by women from their holdings and, as institutions, have been willing agents in the creation of patriarchy by supporting those in power against the marginalized" (Schwartz; Cook, 2002, p. 16). Quines són les raons d'aquesta situació? Per part nostra assenyalarem dos factors rellevants.

La societat patriarcal és el primer factor que explica el buit documental. Estructurada a partir del concepte *gènere*,

que atorga uns determinats rols, pautes de comportament i activitats a homes i dones, crea diferències que són la base de la desigualtat. El sistema de gènere implica una jerarquització entre trets i activitats i els definits com a masculins tenen més valor (Martín Casares, 2006, p. 40). S'omet així la presència de la dona i se l'oculta en camps com la història, la ciència, la cultura o el pensament. Aquest fet, a més, és acceptat de manera natural perquè, com argumenta Bourdieu a *La dominación masculina* (2000), el punt de vista androcèntric s'imposa com a neutre i està tan arrelat en la societat que és acceptat tant per homes com per dones com un fet universal inqüestionable. Aquesta dominació només és possible pel que ell anomena *violència simbòlica*, invisible tant per a qui la pateix com per a qui l'exerceix. Probablement això explica en bona part l'absència de recerca de gènere sobre els continguts dels fons. Només disposem de dades parcialment i no hi ha cap estudi d'abast mundial que reculli dades desagregades per sexe i gènere que permeti conèixer la presència o l'absència de les dones en els fons documentals.

El segon factor que explica la bretxa de gènere és la consideració d'allò què és arxivable. Ketelaar en crea el neologisme, *archivization*, que defineix com l'elecció conscient o inconscient (determinada per factors socials i culturals) per a considerar que una cosa té prou valor per a ser arxivada (Ketelaar, 2001, p. 133). Aquest concepte és molt útil en la mesura que proporciona una eina d'anàlisi per a plantejar per què es conserva un llegat determinat i no un altre, i és aplicable als arxius, les biblioteques i els museus. En aquest sentit, els arxius són la plasmació de les institucions que han tingut la motivació i els recursos per a conservar-ne la documentació (Cook, 2010, p. 154), i això els ha permès mantenir la seva hegemonia. Fins i tot les lleis de patrimoni en són un reflex en atorgar la funció de conservar la informació pública emanada dels organismes públics als arxius i les biblioteques i convertir-los en garants i custodis de la seva memòria. Tanmateix, quan esmenten l'obligació de conservar el patrimoni documental i bibliogràfic general del país ho fan en termes de "rellevància especial" i "interès històric o cultural". Per això els arxius i les biblioteques són el reflex de la societat i l'època que els constitueix. El resultat d'aplicar aquest patró d'actuació és l'absència actual de fons de dones o sobre dones i de col·lectius minoritzats.

3 La dona, subjecte arxivístic

Malgrat tot, el moviment feminista s'ha preocupat de conservar la documentació que ha generat. De fet, l'arxiu ha estat concebut com una arma de combat per a lluitar contra l'oblit. Davant de la passivitat de les biblioteques i els arxius públics, ha creat centres per a conservar la memòria de les activitats de les organitzacions feministes i de les activistes. Durant el segle xx, i a redós de la primera i segona onada dels feminismes (primer terç del segle xxi i dècades dels anys seixanta, setanta i vuitanta, respectivament), sorgeixen diversos centres a tots els països europeus (Jornet Benito; Tuset Pérez, 2016), dels quals és un dels pioners la Biblioteca Popular de la Dona de Barcelona. La crea el 1909 la pedagoga Francesca Bonnemaison (1872-1949) amb la voluntat de contribuir a l'educació de les dones (avui és el Centre de Cultura de Dones Francesca Bonnemaison).

Una bona part d'aquests centres van lligats a l'impuls de la recerca feminista i els estudis de gènere propis de la segona onada del feminisme (Jornet Benito; Tuset Pérez, 2016). Es converteixen així en centres híbrids entre l'activisme, el centre de recerca, el centre de documentació i l'arxiu. Els seus objectius són la promoció de la formació, l'impuls a la recerca feminista i de gènere, la difusió de l'activitat feta per dones i la voluntat d'arxivar-ne la producció, és a dir, de considerar que el que fan té el valor de ser arxivat.

El moviment feminista crea centres de documentació i d'arxiu a causa de la marginalitat en què el situen els organismes oficials. D'aquesta manera, l'objectiu fundacional de l'International Archives for The Women's Movement (actualment, Atria Institute on Gender Equality and Women's History), creat als Països Baixos el 1935 per tres feministes holandeses, fou recollir i conservar la documentació bibliogràfica i d'arxiu de la primera onada feminista perquè els arxius de l'estat neerlandès no acollien aquests fons (Haan; Mevis, 2008, p. 24). A Catalunya Ca la Dona, inaugurat el 1988 i punt de referència del Moviment Feminista de Barcelona, aplega el centre de documentació i arxiu sobre el moviment feminista més important del país, en constatar que "una de les mancances que tenim a Catalunya és que no hi ha arxius públics especialitzats en els temes de dones. I d'aquí va néixer la nostra idea d'organitzar-ne un on es recollís la història del Moviment Feminista" (Ca la Dona, 1997, p. 22).

El segle xxi ha vist néixer noves propostes que vinculen les reivindicacions feministes i el col·lectiu LGBTI des de la

perspectiva de gènere interseccional, que replanteja el concepte d'arxiu i del que és arxivable, i reivindiquen una memòria pròpia vinculada a l'activisme, les experiències personals i, en expressió de Cvetkovich (2018), l'arxiu de sentiments. Des del començament d'aquest segle, Atria fa un gir des d'aquesta òptica i s'adona que el perfil predominant dels seus fons és el de dones blanques de classe mitjana i planteja polítiques per a redreçar aquest biaix: "The legacy of the First Wave and the first decades of the Second Wave was largely that of white, middle-class women, and our archive's staff has also been mostly middle-class and white. This has created not only gaps in our collections. It has also produced the biases associated with white privilege. How to overcome that bias?" (Wieringa, 2008, p. 11).

Alguns d'aquests projectes es poden definir com a arxius de la comunitat, en termes d'Andrew Flinn (2007), en el sentit que reconeixen l'arxiu com a essencial per a construir la seva comunitat, consolidar-ne la identitat i modelar la memòria. A tall d'exemple es pot esmentar Arxiu Fem Art, un projecte hostatjat a Ca la Dona que treballa per l'empoderament de les dones artistes difonent-ne els projectes artístics a fi de permetre elaborar una història de l'art des del feminisme. D'altra banda, l'¿Archivo queer? que impulsa el Museo Reina Sofia de Madrid es qüestiona, a partir de plantejaments *queer*, els principis de l'arxiu institucional clàssic. Des del 2012 aquest projecte ha impulsat diverses exposicions i la documentació que s'hi ha generat es conserva catalogada al museu.

La iniciativa més recent l'ha protagonitzada el col·lectiu Fils Feministes, que el 6 d'abril de 2020 va presentar al Palau de la Virreina de Barcelona el projecte ARCHIVAS, dirigit a crear un arxiu de veus femenines. Ha identificat un buit de memòria i ha entrevistat quinze dones transgènere, feministes i lesbianes. A partir de la reflexió que els arxius es construeixen per processos de selecció i classificació ha decidit crear el seu propi fons i la seva pròpia genealogia, a fi de recollir i treballar testimonis de les dones activistes dels anys setanta. Ho planteja com una recerca feminista i antitransfòbica en el marc d'un compromís polític i vital de convertir la dona en el centre de la recerca, tot considerant-la tant el subjecte arxivístic com el subjecte de recerca.

4 Repensar les polítiques culturals des del gènere

El 2015 l'ONU va aprovar l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible, i el seu cinquè objectiu és la igualtat de gènere i l'empoderament de totes les dones i nenes. La finalitat és eliminar la violència i la discriminació i assegurar la participació plena i efectiva de la dona i la igualtat d'oportunitats de lideratge en tots els nivells decisoris de la vida política, econòmica i pública. En aquesta mateixa direcció, per a analitzar el progrés en l'assoliment de la igualtat, la Unió Europea (UE) elabora l'Índex d'igualtat de gènere des del 2005. Malgrat les bones intencions, l'Índex d'igualtat de gènere del 2019 conclou que la UE està lluny d'aconseguir-la: assoleix 67,4 punts de 100.

Des del punt de vista del patrimoni bibliogràfic i documental, cal posar l'accent en la integració de la dimensió de gènere en la presa de decisions de les polítiques culturals i, específicament, dels criteris de valoració del patrimoni. Els arxius i les biblioteques han de ser receptius per a acollir els fons creats pel feminisme, que portats amb voluntarisme no sempre tenen recursos suficients per a mantenir-los. Kate Eichhorn (2013) analitza per al cas americà el rol de les biblioteques universitàries en acollir durant la dècada del 2000 els fons de la segona onada del moviment feminista i argumenta el caràcter complementari dels arxius i les biblioteques en la formació d'aquesta memòria, i reconeix que les estratègies d'arxiu de base han de continuar restant en mans del col·lectiu feminista, a fi que siguin recollides amb veu pròpia, però valora positivament el rol dels organismes oficials en la preservació d'aquests fons.

Els arxius i les biblioteques es comencen a plantejar la gestió des de la perspectiva de gènere. Tot i que a Espanya hi ha poques iniciatives en aquest sentit, podem destacar com a pionera la impulsada pel Consello da Cultura Galega, que el 2019 va publicar l'Informe sobre os arquivos públicos en Galicia. Unha perspectiva de xénero e feminista, elaborat per Dolores Pereira, Olimpia López i Mariám Mariño. Aquest treball analitza les iniciatives amb perspectiva de gènere endegades des del món dels arxius a Galícia, la composició del seu personal segregat per sexes, el tractament arxivístic, les persones usuàries i l'ús d'un llenguatge no sexista en els arxius públics. Aquest treball pioner pot servir de referent per a impulsar iniciatives similars en altres comunitats. A més, té la virtut de fer un plantejament integral que inclou tant les polítiques d'ingrés com les tècniques i operatives de tractament

documental.

A Catalunya encara queda molt per fer. La Llei 17/2015 *d'igualtat efectiva de dones i homes* afirma que correspon a les administracions públiques "impulsar la recuperació de la memòria històrica de les dones amb la participació de les dones, i promoure polítiques culturals que en facin visibles les aportacions al patrimoni i a la cultura de Catalunya, i també la diversitat" (art. 24 c). En el preàmbul s'esmenta que cal integrar la dimensió de gènere en totes les activitats i polítiques de l'Administració. Tot i així, aquest aspecte no l'han considerat (almenys legalment) ni les biblioteques ni els arxius. Les lleis 10/2001 *d'arxius i gestió de documents* i 4/1993 *del sistema bibliotecari de Catalunya* no esmenten ni gènere, ni igualtat, ni sexe, ni raça. Tampoc no ho fa la llei 9/1993 *del patrimoni cultural català*. Són producte del seu temps i reflecteixen el pensament dominant de l'època en què foren escrites: la major part de la societat no identificava la cosmovisió dominant com a patriarcal i hom considerava que els arxius i les biblioteques guardaven la veritat pretesament objectiva, neutra, sense plantejar-se que en realitat conservaven una memòria androcèntrica.

5 Conclusions i propostes

En resum, avui la presència de fons personals, de producció científica i artística de dones i del col·lectiu LGTBI que permetin reconstruir la seva història és insuficient i constitueix una assignatura pendent. Des que el 1910 a Espanya es va permetre que les dones tinguessin accés als estudis universitaris i al cos de funcionaris, la professió arxivística i bibliotecària s'ha feminitzat. De fet, l'Escola de Bibliotecàries creada per la Mancomunitat de Catalunya el 1915 va néixer com un centre de formació exclusivament per a dones, perquè el personal que s'havia de fer càrrec de les biblioteques populars havia de ser femení (Estivill, 2006). Així, doncs, paradoxalment fa dècades que les dones custodien els arxius i les biblioteques, però aquests no custodien ni les seves obres ni les seves memòries.

L'activisme feminista i LGTBI ha denunciat la marginalitat a què l'han relegat els arxius, les biblioteques i els museus. Davant de la passivitat de les administracions públiques ha impulsat projectes molt interessants que replantegen el concepte d'*arxiu* com a marc per a reconèixer i legitimar les seves experiències. D'aquesta manera, l'*arxiu* adquireix una nova dimensió en el camp dels drets humans, com un instrument clau de l'acció feminista, per a fer justícia històrica contra la invisibilització i com a forma d'empoderament col·lectiu per a explicar els fets tal com els van viure i sentir. És la voluntat de transcendir amb veu pròpia i posar en circulació narratives diverses per a evitar el reduccionisme històric. Si s'analitzés la història del col·lectiu de lesbianes i transgènere a partir de les fonts oficials conservades del període de la dictadura franquista, el relat dominant seria el de la repressió. El col·lectiu feminista vol ser partícip de la construcció de la memòria amb una narrativa pròpia centrada en la militància política i basada en les festes, els sentiments i les subjectivitats.

Cal dir que en les darreres dècades han sorgit reflexions que qüestionen la neutralitat dels arxius i les biblioteques, denuncien el biaix de gènere i advoquen per una arxivística més social i democràtica que incorpori la mirada feminista i de gènere per a formar centres que siguin un reflex de la pluralitat de la societat. "Las voces de las mujeres cuentan historias diferentes a las de los hombres, y de esta manera se introduce una pluralidad de puntos de vista. Esta perspectiva también implica el reconocimiento y legitimación de 'otras' experiencias además de las dominantes (en primer lugar masculinas y desde lugares de poder)" (Jelin, 2002, p. 111). La mateixa existència d'aquests nous relats són una base crítica del concepte d'*arxiu patriarcal*. És en aquest sentit que Cifor i Wood (2017) defensen el potencial transformador de la incorporació de la recerca feminista en els arxius. Aquesta nova perspectiva ha d'atendre de manera interrelacionada els arxius de dones, els arxius del feminisme i els arxius del col·lectiu *queer* i LGTBI. Si bé són conceptes diferents, comparteixen fenòmens culturals.

En suma, els arxius i les biblioteques han de ser sensibles a aquestes iniciatives i han de fer polítiques proactives en aquesta línia. Cal repensar els criteris de valoració de fons per ingressar. Per a assolir-ho segurament caldrà revisar el concepte de "rellevància" i "d'interès històric i cultural", i afegir-n'hi d'altres, com el d'"igualtat", "diversitat" i "inclusió". Això implica necessàriament establir polítiques d'adquisició basades en criteris professionals i respectuoses amb la igualtat de gènere i el respecte a la pluralitat i a les minories. Més enllà dels centres específics que conserven els arxius del feminisme, moltes vegades sostinguts amb voluntarisme i no amb fons públic, aquesta

fit a implica tots els arxius i les biblioteques del sistema, cadascun en el seu àmbit. Això exigeix tenir una actitud proactiva per a recollir testimonis de persones que no han estat tradicionalment donants (Mason; Zanish-Belcher, 2007). Aquesta és l'única manera d'assegurar que la memòria que conservin representi la pluralitat de punts de vista de la societat, i de trobar, a més, una fórmula sostenible que comprometi les administracions públiques en la seva preservació. L'activisme arxivístic dels feminismes i el col·lectiu LGTBI denota que no volen restar al marge dels processos de valoració que configura la memòria de les societats. Per això, cal pensar mecanismes de participació per a gestionar els arxius i les biblioteques que siguin inclusius i afavoreixin la diversitat.

Urgeixen iniciatives legislatives en l'àmbit del patrimoni que elimini el biaix que existeix en arxius i biblioteques i permeti avançar en la igualtat de drets i el respecte a la diversitat quant a gènere, raça, ètnia i orientació sexual. En aquest sentit, seria eventualment interessant crear un observatori que recollís indicadors de desigualtat. Finalment, seria desitjable que els plans d'igualtat impulsats per les administracions també incorporessin la gestió documental i la memòria conservada com a elements d'anàlisi. Alhora, els arxius i les biblioteques han d'elaborar plans d'igualtat per a contribuir a configurar una memòria més plural i justa de la societat, on totes les dones ens hi sentim representades.

Bibliografia

Bourdieu, Pierre (2000). *La dominación masculina*. Barcelona: Anagrama.

Ca la Dona (1997). Barcelona: Fundació Serveis de Cultura Popular.

Cífor, Marika; Wood, Stacy (2017). "Critical Feminism in the Archives." *Journal of Critical Library and Information Studies*, vol. 1, no. 2. <<https://doi.org/10.24242/jclis.v1i2.27>>. [Consulta: 18/04/2020].

Cook, Terry (2001). "Archival science and postmodernism: new formulations for old concepts". *Archival Science*, vol. 1, no. 1, p. 3–24. <<https://doi.org/10.1007/BF02435636>>. [Consulta: 18/04/2020].

Cook, Terry (2010). "Panorama del pasado: archiveros, historiadores y combates por la memoria". *Tabula: revista de archivos de Castilla y León*, n.º 13, p. 153–166.

Cvetkovich, Ann (2018). *Un archivo de sentimientos: trauma, sexualidad y culturas públicas lesbianas*. Barcelona: Edicions Bellaterra.

Eichhorn, Kate (2013). *The Archival Turn in Feminism: Outrage in Order*. Philadelphia: Temple University Press.

Estivill Rius, Assumpció (2006). "Una mirada retrospectiva: de l'Escola Superior de Bibliotecàries a la Facultat de Biblioteconomia i Documentació (1915–2005)". *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 16 (juny). <<http://bid.ub.edu/16estivi.htm>>. [Consulta: 18/04/2020].

Flinn, Andrew (2007). "Community Histories, Community Archives: Some Opportunities and Challenges". *Journal of the Society of Archivists*, vol. 28, no. 2, p. 151–176. <<https://doi.org/10.1080/00379810701611936>>. [Consulta: 18/04/2020].

Haan, Francisca de; Mevis, Annette (2008). "The lav/liav's Archival Policy and Practice: Seventy Years of Collecting, Receiving, and Refusing Women's Archives (1935–2005)". A: *Traveling Heritages: New Perspectives on Collecting, Preserving and Sharing Women's History*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers, p. 23–46.

Jelin, Elizabeth (2002). *Los trabajos de la memoria*. Madrid: Siglo XXI.

Jornet Benito, Núria; Tuset Páez, Núria (2016). "Construint la memòria dels feminismes: arxius, biblioteques i centres de documentació. Una mirada al passat, una reflexió per al futur." *BiD: textos universitaris de biblioteconomia i documentació*, núm. 36. <<http://bid.ub.edu/36/jornet.htm>>. [Consulta: 18/04/2020].

Ketelaar, Eric (2001). "Tacit narratives: the meanings of archives." *Archival Science*, vol. 1, no. 2, p. 131–141.

<<https://doi.org/10.1007/BF02435644>>. [Consulta: 18/04/2020].

Ketelaar, Eric (2012). "Cultivating archives: meanings and identities". *Archival Science*, vol. 12, no. 1, p. 19–33. <<https://doi.org/10.1007/s10502-011-9142-5>>. [Consulta: 18/04/2020].

Martín Casares, Aurelia (2006). *Antropología del género: culturas, mitos y estereotipos sexuales*. Madrid: Ediciones Cátedra.

Mason, Kären M; Zanish-Belcher, Tanya (2007). "Raising the Archival Consciousness: How Women's Archives Challenge Traditional Approaches to Collecting and Use, Or, What's in a Name?". *Library Trends*, vol. 56, no. 2. <<https://doi.org/10.1353/lib.2008.0003>>. [Consulta: 18/04/2020].

Schwartz, Joan M.; Cook, Terry (2002). "Archives, records, and power: The making of modern memory". *Archival Science*, vol. 2, no. 1–2, p. 1–19. <<https://doi.org/10.1007/BF02435628>>. [Consulta: 18/04/2020].

Wieringa, Saskia E. (2008). "The (Sexual) Revolution of the Amsterdam Women's Archives and Library". A: *Traveling Heritages: New Perspectives on Collecting, Preserving and Sharing Women's History*. Amsterdam: Aksant Academic Publishers, p. 9–19.

Articles similars a BiD

- Biblioteca Francesca Bonnemaison, la biblioteca feminista (<http://bid.ub.edu/44/oriola.htm>). Muñoz Carrilero, Raquel; Oriola Tarragó, Maria. (2020)
- Construint la memòria dels feminismes : arxius, biblioteques i centres de documentació. Una mirada al passat, una reflexió per al futur (<http://bid.ub.edu/36/jornet.htm>). Jornet i Benito, Núria; Tuset Páez, Núria. (2016)
- A l'Imperi per la Cultura. Ús publicitari de biblioteques i patrimoni bibliogràfic en el Noticiero Documental (NO-DO) durant la dictadura de Franco (1939–1975) (<http://bid.ub.edu/41/fernandez.htm>). Fernández Rincón, Antonio Raúl; Hellín, Pedro; Gómez Hernández, José A.. (2018)
- Temps de memòria, contextos d'arxiu (<http://bid.ub.edu/28/navarro1.htm>). Navarro, Diego. (2012)
- Amb l'ànima ferida : el debat dels béns bibliogràfics a Mèxic (<http://bid.ub.edu/28/garcia1.htm>). García, Idalia. (2012)

Articles similars a Temària

- Una aproximación al voluntario desde las unidades de información (<http://revistas.um.es/analesdoc/article/view/152791>). Millán Reyes, Ana Nieves. (2013)
- La concepción del archivo en la sociedad de la información : PARES como motor del cambio (<http://revistas.ucm.es/index.php/RGID/article/view/65-96>). Ruiz Astiz, Javier. (2013)
- La socialización del patrimonio bibliográfico y documental desde la perspectiva de los derechos culturales (<http://revistas.ucm.es/index.php/RGID/article/view/291-312>). Palma Peña, Juan Miguel. (2011)
- Las colecciones digitales en España : situación actual y perspectivas de futuro (<http://www.elprofesionaldelainformacion.com/contenidos/2008/julio/09.pdf>). Carrato Mena, María Antonia. (2008)
- Los repositorios de información, guardianes de la memoria digital (<http://revistas.um.es/analesdoc/article/view/1251>). Rodríguez Bravo, Blanca. (2007)

Articles del mateix autor a Temària

Perpinyà i Morera, Remei (http://www.temaria.net/lista.php?base=temaria&opcio=veure&campo_1=creator&texto_1=Perpiny%C3%A0+i+Morera%2C+Remei)

[més informació (<http://www.temaria.net/similares.php?fichero=perpinya.htm&preferente=1575-5886&>]

Entrada (/user
/login?destination=node/581)

**Facultat d'Informació i Mitjans
Audiovisuals (UB) (<http://www.ub.edu/biblio>)**

Carrer Melcior de Palau 140, 08014-
Barcelona

Graus (<http://www.ub.edu/biblio/futurs/>)

Màsters (<http://www.ub.edu/biblio/masters/masters.html>)

Doctorat (<http://www.ub.edu/biblio/doctorat-dinformacio-i-documentacio-/doctorat-dinformacio-i-documentacio-en-la-societat-del-coneixement.html>)

Altres estudis (<http://www.ub.edu/biblio/cursos-de-formacio-continuada/altra-oferta-formativa.html>)

Recerca (<http://www.ub.edu/biblio/recerca/7.html>)

**Estudis de Ciències de la Informació
i de la Comunicació (UOC)**

(http://www.uoc.edu/portal/ca/estudis_arees

[/ciencies_informacio_comunicacio/docencia/index.html](http://www.uoc.edu/portal/ca/ciencies_informacio_comunicacio/docencia/index.html))

Rambla del Poble Nou, 156, 08018-
Barcelona (publicacions@uoc.edu
(<mailto:publicacions@uoc.edu>))

Oferta formativa
(<https://estudis.uoc.edu/ca/comunicacio-informacio>)

Coneix la UOC (<https://www.uoc.edu/portal/ca/universitat/index.html>)

Recerca i innovació
(<https://research.uoc.edu/portal/ca/ri/index.html>)

Estudia a la UOC
(<https://estudis.uoc.edu/>)

